

DE EUCHARISTIA

LIBER TERTIUS

DE VERITATE CORPORIS DOMINI IN EUCHARISTIA.

CAPUT PRIMUM.

Propōitur questio : An possit fieri, ut corpus Christi præsens constituatur in Eucharistia.

Ex verbo Dei, et veterum Patrum sententiis disputavimus hactenus controversiam de veritate corporis Domini in Sacramento altaris : nunc ad plenam questionis hujus gravissimæ explicationem fingemus, non posse ex solo verbo Dei, aut Patrum sententiis quidquam certi colligi (tametsi contrarium duobus superioribus libris apertissime docuerimus) ac investigabimus ratione adjuncta variis principis fidei, quid tandem de hac re sentiendum sit homini sapienti, et pio. Secabitur autem questio tota in partes duas. Primum enim queremus, an potuerit Deus reipsa præsens exhibere corpus et sanguinem Domini in specie panis et vini. Deinde an voluerit.

De prima questione Joannes Wiclefus apud Thomam Waldensem, tom. II, cap. 72. et 73. et ejus discipulus Joannes Calvinus aperte negant id posse fieri. Nam etiamsi ad invidiam declinandam Calvinus sic loquitur lib. IV, Institut. cap. 17. § 24. « Non queritur quid Deus potuerit, sed quid voluerit. » Tamen paulo infra sic ait : « Cur (inquit) non faciat Deus, ut caro eadem plura, diversaque occupet loca, ut nullo loco contineatur; ut modo, et specie careat? Insane, quid a Dei potentia postulas, ut carnem faciat simul esse, et non esse carnem. » Et

infra, § 29. respondet ad argumenta, quibus Catholici probant fieri posse, ut unum corpus sit in duobus locis, vel non occupet locum. Similia habet Petrus Martyr libro *contra Gardinerum*, object. 10, 11, et 42 et 406. Et Theodorus Beza in libro de coena Domini contra Westphalum. Catholici contra certo credunt, id fieri potuisse.

Tres autem sunt difficultates, in quibus adversariis dissentimus. Una, an possit unum corpus poni simul in diversis locis. Altera, an possit corpus alicui esse non occupando locum; et hæ sunt nobis cum solis Sacramentariis, non autem cum Lutheranis. Tertia est etiam cum Lutheranis de modo, quo corpus Domini incipiat esse in Eucharistia, ubi de transubstantiatione tractabitur.

Ut igitur questionem de potentia Dei in hoc mysterio contra Sacramentarios disputemus, et ordine rem totam explicemus, primo investigabimus, quæ sit certa regula cognoscendi quid Deus possit. Secundo probabimus posse Deum facere, ut unum corpus simul sit in diversis locis. Tertio solvemus objectiones adversariorum. Quarto probabimus posse Deum facere, ut unum corpus indivisibiliter maneat, ita ut locum non preleat. Quinto solvemus objectiones.

CAPUT II.

Quæ sit regula cognoscendi quid Deus possit.

Regula cognoscendi quid Deus possit, vel

sumi potest ab ipso Deo, de cuius potentia agitur, vel ab homine, qui eum cognoscere debet, vel a rebus ipsis, quæ per eam potentiam fiunt.

A Deo regulam quandam sumunt Joannes Calvinus in Catechismo brevi, ubi explicat primum articulum Symboli, et in Institut. cap. 6. § 27. et Petrus Boquinus in libro de Coena Domini prope finem, ubi de omnipotentia disputant. Dicunt ii homines potentiam Dei non esse separandam a voluntate, et operatione : id enim Deum posse facere, quod reipsa vult facere, et facit; nullam autem esse in Deo potentiam, qua possit facere id, quod non decrevit facere.

Hæc regula falsa est. et inutilis. Falsa est quia Scripturæ apertissime docent, Deum posse facere multa, quæ nunquam facit. Matth. III. et Lucæ III. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ* (1). In quem locum Chrysostomus, Ambrosius, et Hieronymus, dicunt, posse Deum ex veris lapidibus homines formare : quod tamen nunquam fecit, et probabile est nunquam facturum. Item Matth. XXVI. *Potsum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum.* Et Marc. XIV. *Omnia tibi possibilia sunt; transfer calicem huic a me* (2). Ubi satis aperte indicat Dominus potuisse reparari mundum sine morte sua et potuisse impediri passionem suam per divinam potentiam, et tamen scimus hoc non esse factum. Quod etiam notavit Gregorius Nazianzenus in epist. I. ad Chelidonium : qui rursus lib. IV. de Theologia dicit, posse Deum facere, ut camelus transeat per foramen acus; et ut senex iterum redeat in uterum matris suæ, et renascatur; quæ tamen nunquam fecit. Quare Augustinus in Enchiridio cap. 95. recte scribit multa Deum posse quæ non velit, nihil autem velit, quod non possit; et lib. de spiritu et littera, cap. I. docet, multa esse possibilia Deo, quæ nunquam fiunt, et ponit exemplum de camelo transiente per foramen acus. Sed quanvis ista regula vera esset, est tamen inutilis, quia non magis notum est nobis, quid Deus velit facere, quam quid possit facere.

Si quis autem diceret, regulam cognoscende divine potentie esse ejus voluntatem, vel intellectum, in hoc sensu; quod id omne possit Deus facere, vel quod intelligit esse factibile; regulam verissimam daret, sed

inutilem. Verissimam quidem, quia in hoc differt Deus a creaturis, quod creaturæ multa possunt animo concipere, ut factibilia, et etiam velle facere, quæ tamen non possunt reipsa facere: ac Deus quidquid potest velle, vel intelligere ut factibile, id totum potest facere, et nihil potest facere, quod non potest velle, aut quod non intelligit esse factibile. Sed regula est inutilis, quia non minus obscurum est nobis, quid Deus possit velle, aut intelligere facere, ut factibile, quam quid possit facere.

Ex parte hominis posset accipi hæc regula: Id omne posse Deum facere, quod potest homo concipere. Nam cum objectum mentis nostræ, sit ipsum ens, et verum in universum, id quod potest concipi, sive intelligi, revera existere poterit; quod autem non potest concipi, nihil erit; proinde omnia poterit facere, qui poterit id totum, quod homo potest concipere.

Sed hæc regula partim est vera, partim falsa. Vera quidem est, quatenus affirmat posse Deum facere, quidquid potest homo intelligere esse factibile : at quatenus negat posse Deum facere quod homo non potest intelligere, fallax est, et contraria divinis litteris. Nam etiamsi totum ens est. ex se intelligibile, et id solum, quod non est, non potest intelligi : tamen mens nostra ob suam imbecillitatem, nisi divinitus adjuvetur, sæpe fallitur in rebus intelligendis, et multa putat non posse existere, et proinde nec esse intelligibilia, nec factibilia, quæ tamen intelligi, fieri, et existere possunt. Hinc dicit Joannes : *Major est Deus corde nostro*, I. Joan. III. (3) Et Apostolus Ephes. III. dicit, Deum operari supra quam petimus, aut intelligimus. Et S. Augustinus, lib. XXI. de civit. Dei, cap. 5, 6, et 7. ostendit multa esse vera, quæ tamen homines intelligere non possunt. Et similiter Hilarius, lib. III. de Trinitate, et alii Patres. Et sane multa nostræ fidei mysteria ethnici philosophi prorsus impossibilia esse judicabant, quæ tamen fideles homines non minus, quam illi periti naturalium scientiarum, verissima esse credunt. Et si potest unus homo interdum ea facere, quæ alii homines non capiunt, et nisi facta viderent, crederent nullo modo fieri potuisse, qualia sunt, quæ de Archimede narrantur a Plutarcho in vita Marcelli : quanto magis poterit Deus multa facere supra captum omnium hominum? Atque hoc ipsum verbis

(1) Matth. III. 9: Luc. III. 8. — (2) Matth. XXVI, 53; Marc. XIV, 38. — (3) I. Joan. III, 20.

fatentur etiam adversarii, ut Calvinus lib. iv. Instit. cap. 17. § 10. et 24. et Petrus Boquinus in lib. de cœna Domini ubi mysterium Eucharistiæ dicunt sublimius esse, quam ut a nobis plene intelligi possit: tamen reipsa satis indicant se nihil velle credere, nisi quod capiunt, cum passim asserere non posse fieri, id quod orbis terrarum credit non modo fieri potuisse, sed etiam factum esse; et mysterium quod ipsi dicunt, superare humanum captum, nullam habeat difficultatem, ut supra ostendimus.

Restat igitur, ut regula sumatur a rebus ipsis. Posset autem dupliciter sumi regula a rebus. Uno modo, si diceremus, Deum habere tantum activæ potentiae, quantum est passivæ potentiae in omnibus rebus, sive in tota natura. Et hoc modo Deum omnipotentem philosophi ethnici fortasse facerent; at Christiani majorem aliquam potentiam Deo tribuere debent, cum fateantur Deum ex nihilo mundum procreasse: qui enim ex nihilo aliquid facit, non pendet a potentia passiva subjecti.

Alio igitur modo regula sumetur a rebus, si dicamus Deum posse facere omnia, quæ ullo modo existere possunt, juxta illud verbum Angeli Gabriels; Lucæ i. *Non erit impossibile apud Deum omne verbum*. Et illud Salvatoris Marci xiv. *Omnia tibi possibilia sunt* (1). Id autem omne existere potest, quod in sua ratione non dicit non esse, sed tantum esse. Et hoc est, quod scribit S. Thomas i. par. quæst. xxiv. art. 3. et omnes Theologi, Deum dici omnipotentem, quia potest id omne, quod non implicat contradictionem; quod enim implicat contradictionem, non est possibile ullo modo, quia ponit esse, et non esse simul, et proinde si illud fieret, fieret aliquid, cujus esset non esse. Solum autem non esse, non potest a Deo fieri, quia omne quod fit, debet esse aliquo modo simile ei, a quo fit: Deo autem, qui est ipsum esse, omne quod est, simile est, et solum non ens, non est ei ullo modo simile. Præterea facere quod non est, non est facere, sed deficere, et proinde ad illud non potentia, sed impotentia requiritur. Et hinc dicimus, Deum non posse mori, non posse peccare, non posse deficere, quia mors, peccatum, defectus formaliter sunt non entia, et illa posse non est potentia, sed impotentia. Denique est primum principium in lumine naturæ; Omne est, aut non

est: quo sublato tollitur omnis cognitio. Itaque etiam adversarii in hoc conveniunt, id non posse fieri, quod implicat contradictionem. Et siquidem in particulari evidenter constaret, quæ sit essentia uniuscujusque rei, simul etiam constaret quid implicet, et quod non implicet contradictionem; et questio omnis finita esset: sed quia id non satis constat, ideo laborandum est nobis, ut ostendamus quod volumus.

CAPUT III.

Posse unum corpus simul esse in pluribus locis.

Accedamus nunc ad singula capita mysterii Eucharistiæ, quæ adversarii contendunt implicare contradictionem, atque ideo esse impossibilia. Ac ut incipiamus ab eo, quod est omnium difficillimum, probabimus non implicare contradictionem, et proinde possibile esse, ut unum corpus sit in pluribus locis.

Primum argumentum sumitur a Scriptura, quæ testatur Deo nihil esse impossibile, Matth. xix. *Apud Deum omnia possibilia sunt* (2). Explicabunt adversarii, omnia præter ea, quæ implicant contradictionem, quale est unum corpus esse in duobus locis. At refelli potest hæc explicatio multis modis, etiam ex earum principiis.

Primo principium eorum est, nihil esse credendum sine verbo Dei. At verbum Dei nusquam excipit a Dei omnipotentia, unum corpus esse in duobus locis. Excipit quidem abicubi, mentiri Deum, Hebræor. vi. *Impossibile est mentiri Deum*. Et alibi: *Negare seipsum non potest*. II. Timoth. ii. (3). Ex quibus recte colligitur, Deum illa tantum non posse, quæ facere, non est facere, sed deficere. Sed unum corpus in duobus locis esse, non potest clare ad ista reduci; proinde excipi non debuit.

Secundo principium eorum est, eam esse veram doctrinam, quæ Deum exultat, et hominem deprimit; et contra falsam esse, quæ hominem exultat, et deprimit Deum. At qui dicit, inter ea, quæ potest Deus, esse etiam, ponere unum corpus in pluribus locis, hic Deum exultat, et hominem deprimit, cum fateatur plura posse facere, quam nos intelligamus: qui autem id negat, Deum de-

primit, et hominem exultat, cum dicat, Deum non posse facere, quod homo non potest capere.

Tertio, illa implicant contradictionem, quæ pugnant cum essentia rei ita ut dicatur res esse, et non esse. At esse in loco, non est de essentia corporis, sed quid extrinsecum et accidentarium: nam ultimum cœlum est verum corpus, et non est in loco; ergo non repugnat essentia corporis esse in uno, vel pluribus locis, cum sint omnia extrinseca, et posteriora ipsa corporis essentia.

Secundum argumentum ducitur ab exemplo Scripturæ divinæ. Christus cum Apostolo Paulo apparuit, Actor. ix. et xxii. fuit simul in summo cœlo, et in terra, sive in aere terræ vicino: igitur unum corpus in pluribus simul locis esse potest. Christum fuisse tunc in cœlo adversarii non negant, et probari potest ex illo Actor. iii. *Quem oportet cœlum suscipere usque ad tempus restitutionis omnium* (1).

Ad hoc argumentum duplex solutio dari potest. Una, quod Paulus non viderit reipsa Christum in propria persona, sed in specie aliqua sibi apparente, et audivit vocem non ex ipso Christis ore, sed vocem quamdam divinitus factam, qualis fuit vox Dei Patris super ipsum Christum in Baptismo, et in monte Thabor. Ita videtur totum hunc locum intellexisse Calvinus in cap. ix. Actorum.

Altera quod Paulus viderit quidem, et audivit Christum, sed in cœlo existentem, ita ut divina virtute factum fuerit, ut oculi et aures Pauli penetrarent cœlos. Et hoc modo respondit ad argumentum propositum Calvinus lib. iv. Institutionum, c. 17. § 29. Cui sane commodum esset objicere, quod ipse idem scribit lib. iii. Institut. cap. 20. § 24. ubi ridet Sanctorum invocationem: « Quis, inquit, eousque longas esse illis aures revelavit, quæ ad voces nostras porrigantur? oculos etiam tam perspicaces, qui necessarios nostris advigilent? » Hæc ille.

Quid igitur, si illi objiciamus non habuisse Paulum tam longas aures, nec oculos tam perspicaces, ut in cœlum usque penetrarent, et ubi Christum viderent, et audirent? quid, quæso, respondebit, nisi divina virtute id fieri potuisse? At si divina virtute fieri potest, ut oculi carni, et aures carni in cœlum penetrarent: non poterit eadem virtute fieri, ut

oculi, et aures spirituales animarum glorificatarum in terram usque penetrarent?

Sed his omissis probandum nobis est, a Paulo ipsum Christum vere, et proprie visum fuisse oculis corporalibus; idque in terra, non in cœlo. Ac primum quidem non modo certissimum, sed etiam evidentissimum est. Nam Actor. ix. cum dicit Lucas de comitibus Pauli: *Viri autem illi, qui comitabantur, cum eo stabant stupefacti, vocem quidem audientes, novum autem videntes* (2). Ponit antithesim inter Paulum, et comites ejus, quasi dicat: Comites ejus audiebant vocem loquentis, sed non videbant quis loqueretur; Paulus autem, et vocem audiebat, et videbat eum, qui loquebatur. Ibidem narrabat Barnabas Apostolis, quemadmodum Paulus vidisset Dominum. Et cap. xxii. Ananias dicit ad Paulum de visione illa, quam habuerat in via: *Deus Patrum nostrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus, et videres justum, et vocem audires ex ore ejus* (3). Hæc ibi. Vidit igitur tunc Paulus Christum, et vocem audivit, non ex aliqua nube, aut Angelorum ministerio formatam in aere; sed ex ore Christi. Et cap. xxvii. ipse Christus Paulo dicit: *Ad hoc apparui tibi, ut constituam te ministrum, et testem eorum, quæ vidisti* (4). Ubi facit illum Apostolum, et testem oculatum resurrectionis: non autem fuisset verus testis, nisi ipsum corpus vidisset, quod resurrexerat, idque oculis corporalibus. Præterea, i. Corinth. ix. idem Paulus probaturus Apostolatuum suum: *Nonne, inquit, Dominum nostrum vidi?* Et i. Corinth. xv. enumerans testes oculatos resurrectionis Christi, posteaquam posuerat Petrum, Jacobum, et alios, tandem ait: *Novissime tanquam abortivo visus est et mihi* (5): quæ probatio nihil valeret, nisi vidisset ipse, ut alii viderant. Itaque dubitari non potest, quia vere oculis corporalibus corpus ipsum Christi viderit.

Jam vero quod Christum viderit, non in cœlo, sed in terra, vel in aere propinquo terræ, probatur; quia tanta lux ejus, qui illi apparuerat, Paulum circumfulsit, ut eum plane excecaverit, ut patet Actor. ix.; non autem lædere potuisset ejus oculos lux illa corporis Domini, nisi propinqua fuisset. Deinde lumen quoddam etiam comites ejus viderunt, et sonum quoque vocis audierunt, Actor. ix. et xxii. quod est argumentum

(1) Luc. I. 37; Marc. XIV. 36. — (2) Matth. XIX. 26 — (3) Heb. VI. 48; II Timoth. 42.

(4) Act. III. 21. — (2) Act. IX. 7. — (3) Act. XXII. 14. — (4) Act. XVI. 46. — (5) I Cor. IX. 1; XV. 8.

certissimum, in terra, vel in aere proximo Christum apparuisse; nec enim comites Pauli summum cœlum oculis et auribus penetrare potuissent. Ad hæc licet comites Pauli audierint vocem, Actor. IX, tamen non distincte intellexerunt, quid Dominus dixerit, Actor. XXII. Quare propinquier Paulo Dominus fuit, quam aliis, et quasi in aurem ei locutus est. Si autem de cœlo vox facta fuisset, omnes æque audivissent. Præterea illa interrogatio: *Quis es, Domine?* et illa responsio: *Ego sum Jesus, quem tu persequeris* (1), aperte indicant præsentiam Domini. Si enim vidisset Paulus Christum in summo cœlo, ut eum vidit Stephanus, non dubitasset quisquam esse: sed quia repente vidit eum coram se hominem quemdam supra lucem solis rutilantem, ideo dixit: *Quis es, Domine?* Denique si solum in cœlo Paulus Christum vidisset, non fuisset idoneus testis resurrectionis: potuissent enim facile homines calumniari ejus testimonium, ac dicere eum deceptum fuisse, aut sola imaginatione vidisse.

Confirmatur argumentum ex aliis Christi apparitionibus. Nam in primis Petro Apostolo Christum apparuisse in terra, et cum eo collocutum testantur gravissimi auctores, ut Ambrosius in oratione contra Auxentium. Hegeſippus lib. III. de excidio urbis Hierosolym. cap. 2. Et Athanasius, licet paulo obscurius, in Apologia pro fuga sua. Deinde Christum apparuisse S. Antonio, posteaquam a dæmonibus gravissime cæsus fuerat; et ad Christi præsentiam dæmones fugisse, et plagas Antonii repente curatas, testatur Athanasius in vita ejus. S. Gregorius lib. IV. Dialogorum, cap. 16. affirmat ipsum Christum vere apparuisse S. Tharsillæ amitæ suæ paulo ante obitum; et realem, non imaginariam fuisse visionem probat ex immensa odoris fragrantia, quæ in cubiculo relicta est. Et ipsi Gregorio Dominum humana specie vere apparuisse, testatur Joannes Diaconus, lib. II. vitæ ipsius, cap. 22. aliæque id genus multa ex probatis auctoribus adduci possent: quæ si quis velit omnia negare, merito impudentiæ, ac temeritatis argui possent. Sed præter cæteras apparitiones legatur ea, quam fuse narrat S. Paulinus in epist. ad Macharium, quæ sola abunde sufficit testatissimum efficere id quod volumus. Hoc argumentum adversus hæreticos hujus temporis, qui contendunt, Christum non

(1) Act. XXII, 8.

descensurum e cœlo nec privatim, nec publice usque ad diem iudicii, efficacissimum est: absolute autem non convincit, quia non est improbabile Christum privatim et ad breve tempus descendisse de cœlo post Ascensionem.

Tertium argumentum sumitur a testimoniis Patrum, qui rem unam in pluribus simul locis, esse posse docent. Ac primum Chrysostomus lib. III. de sacerdotibus (ut supra citavimus) disertis verbis affirmat, eundem Christum eodem temporis articulo, et sursum in cœlo, cum Patre sedere, et in terra omnium communicantium manibus pertractari: et non loqui eum, de pertractatione solum in symbolo, patet, quia id tribuit miraculo. Idem etiam Chrysostomus, et cum eo Primasius, et Anselmus, et commentarius Ambrosii adscriptus in cap. X. ad Hebr. idem corpus Domini in multis altaribus simul offerri dicunt, nec loquuntur de signo corporis, sed de vero corpore (ut supra ostendi lib. II. cap. 31.) Item Cyrillus lib. XII. in Joannem, cap. 32. et Theophylactus in cap. XIX. Joannis, disertis verbis docent, Christum per carnem suam in Eucharistia perceptam sanctificare animas, et corpora omnium communicantium in toto mundo, et esse in omnibus totum, et impartibilem. Augustinus lib. de cura pro mortuis, cap. 16. proponit questionem, utrum cum in diversis locis simul, fiant miracula ad memorias alicujus Martyris, sit ipse Martyr præsens uno tempore tam multis locis, an ista fiant ministerio Angelorum: ac respondet, questionem esse supra ingenii vires.

Ex quo intelligimus, non existimasse Augustinum impossibile esse, ut una res sit in diversis locis; alioqui non dubitasset, sed aperte dixisset (ut Calvinistæ dicunt) implicare contradictionem, ut sit unum aliquid in diversis locis simul. Præterea cap. 17. refert historiam quendam S. Joannis monachi, qui cum ex monasterio suo non discessisset, apparuit tamen adhuc vivens in somnis cuidam alteri longe posito: ac deinde dicit dubium esse, an spiritus ejus revera fuisset in utroque loco, an id esset factum alio modo: « Si ipse, inquit, interfuit somnianti, mirabili gratia utique id potuit, non natura; ac Dei munere, non propria facultate etc. » Ac denique dicit se, si cum sancto illo monacho loqui potuisset, ab eo quaesitum fuisse so-

lutionem utriusque questionis, et verbis ejus crediturum.

Si quis objiciat, aliam esse rationem corporum, aliam spirituum: Augustinum autem spiritibus concedere, ut possint esse in pluribus locis simul, non corporibus: is facile refelli poterit. Nam ratio, cur corpora non videantur posse esse in pluribus locis, non tam est moles, quam unitas. Non enim questio est, an possit corpus occupare duo loca; nam corpus Christi, non occupat nisi unum locum ordinariæ; in Sacramento enim non est localiter, nisi ratione dimensionum panis. Et licet enim localiter arbitramur posse unum corpus esse in pluribus locis, et id probant exempla allata in secundo argumento; tamen ad mysterium Eucharistiae defendendum, non requiritur, ut unum corpus possit occupare, seu replere plura loca, sed satis est, si possit quocumque modo esse in pluribus locis.

Ideo autem non videtur posse esse, quia non potest divelli a seipso, et videtur necessario debere divelli, ac distrahi a se, si ponatur in variis locis. Quocirca Petrus Martyr cum negat idem corpus posse esse in duobus locis, rationem reddit, quia geminaretur. Porro ista repugnancia, quæ sumitur ab unitate rei, non minus invenitur in spiritu, quam in corpore, utrumque enim est unum, et a se dividi non potest; quare perinde est ut in hac questione sive de corpore, sive de spiritu probetur.

Quantum argumentum sumitur ab exemplis Dei, et animæ rationalis, Deus enim cum sit res una, et simplicissima, atque indivisibilis; tamen est simul in infinitis locis: est enim præsens totus Deus omnibus rebus creatis: quod certe superat captum hominum: nec enim possumus cogitare rem unam in diversis locis, nisi cogitemus; aut loca illa fieri unum locum, aut rem unam dividi in plures. Unde Augustinus in epist. 3. ad Volusianum de hæc existentia Dei in tot locis simul, sic ait: « Miratur hoc mens humana, et quia non capit, fortasse non credit. » Pari ratione anima rationalis tota est in qualibet parte corporis; alioqui enim si extenderetur ad extensionem corporis, esset materialis, et a corpore penderet, proinde non esset immortalis, quod cum fide Catholica pugnat.

Ad hoc argumentum nihil responderi potest, nisi, Deum, et animam non esse in diversis locis, sed in uno: replet enim Deus totum mundum, quasi unum locum, et anima

totum corpus, ejus rei signum est, quod si separaretur unum membrum a corpore humano, in eo desinit esse anima, quia membrum illud incipit esse corpus aliud per se existens. At non magno negotio id refellitur. Nam etsi non possit naturaliter anima esse in membro abscisso, tamen nulla prorsus ratio fingi potest, cur non possit Deus in brachio abscisso conservare animam, ut ante abscissionem erat. Denique possit Deus alium mundum creare, qui istum, qui nunc est, nulla ex parte contingeret; et in eo etiam esset Deus, sicut in isto, ac proinde esset in locis dissitis, ac distantibus. Constat igitur nullam esse implicationem, ut res sit in pluribus locis.

Quantum argumentum sumitur a mysteriis nostræ fidei, vel difficilioribus, vel æque difficilibus, atque hoc est de quo agimus. Primum mysterium Trinitatis est, quod etiam Lutherani, et Calvinistæ admittunt, in quo unam naturam in tribus personis reipsa verissime distinctas credimus, quod sane mirabilissimum est, quam ut corpus unum sit in pluribus locis. Nam sicut hic est realis distinctio locorum, ita ibi personarum: sicut hic est unitas corporis, ita ibi unitas nature; sed mirabilissimum est mysterium Trinitatis, quia natura in Trinitate identificatur realiter, et formaliter cum singulis personis, corpus autem non identificatur ullo modo cum locis. Si ergo potest una numero natura non distrahi a seipsa, licet identificetur cum personis realiter distinctis, cur non facilius poterit unum corpus conjungi extrinsecus cum distinctis locis, et tamen non distrahi a seipso?

Secundum est mysterium Incarnationis, in quo unam hypostasim in duabus naturis perfectis, et dissimillimis confitemur. Et quia longe major unio est inter hypostasim, et naturam, quam inter locatum et locum, cum illa intrinseca et substantialis, hæc extrinseca, et accidentaria sit: profecto recte insipienti mirabilissimum videbitur unam esse hypostasim in duabus naturis, quam unum corpus in duobus locis. Adde, quod illa hypostasis identificatur prorsus realiter, et formaliter cum altera naturarum, id est, cum natura divina, et tamen unitur intime cum natura humana, quæ realiter, et formaliter differt a natura divina. Ex quo sequitur, ut sit plane incomprehensibile, quomodo in illa unione, vel non confundantur natura, vel non dividatur hypostasis.

Tertium est mysterium resurrectionis mor-

tuorum, quod ut semper philosophis impossibile visum est, ita semper a fidelibus certa fide creditum est, et nunc etiam a Lutheranis, et Calvinistis creditur, si tamen creditur. Porro in hoc mysterio id maxime difficile, et mirabile est, ut unum et idem individuum bis fiat. Si enim bis fit, quomodo non duplici actione? si duplici actione, quomodo non sunt duo? nam effectus per se ab actione dependet, ut ejus terminus. Atque id maxime cernitur in accidentibus, quæ penitus perierunt, et tamen eadem numero restituntur a Deo.

Quartum est creatio, et annihilatio, quæ ab omnibus fidelibus divinæ potentie conceduntur, licet a philosophis rideantur, et contradictionem implicare credantur. Nam qui dicit ex nihilo aliquid fieri, quod est creari, vel ex aliquo nihil fieri, quod est annihilari, videtur dicere, nihil esse aliquid, vel aliquid esse nihil. Et sane superat humanam cogitationem, quod aliqua res nunc existat, quæ paulo ante nihil omnino erat. Quis enim concipiat, unde venerit? unde extracta sit? unde processerit in lucem, si nusquam latebat, nisi ipsum nusquam aliquid sit? Pari ratione quis intelligat ex aliquo nihil fieri, nisi ipsum nihil sit aliquid? Et tamen ista credunt, aut credere se dicunt, qui nolunt credere ea, quæ sunt faciliora; ut unum corpus posse a Deo poni in pluribus locis.

Quantum mysterium æternitas est. Difficilius enim videtur, ut unum instans durationis simul sit in diversis temporibus, sive coexistat diversis temporibus, quam ut unum corpus simul sit in diversis locis. Tempora enim fluunt, et impossibile est simul manere præteritum et futurum; at loca simul permanent, licet distincta, et separata ab invicem. Jam æternitas est unum instans durationis non fluens, et proinde coexistens toti temporis præterito, et futuro: et tamen nec ipsum instans dividitur, nec tempora confunduntur, quod superat plane humanum captum.

Sextum argumentum sumitur a simili. Nam potest unus locus capere duo corpora sibi adæquata simul, et tamen, neque locus ille dividitur in duo loca, neque corpora illa confunduntur in unum corpus; ergo poterit etiam unum corpus replere duo loca, etiamsi nec ipsum corpus dividatur in duo corpora, nec loca illa conveniant in unum locum.

Consequentia videtur optima, quia ita se habet locatum ad locum, sicut locus ad locatum. Antecedens vero certum est exemplis

divinæ Scripturæ de egressu corporis Christi ex clauso sepulchro, et aliis, quæ in sequenti difficultate tractabuntur.

Quidam tamen Catholici, atque in eis S. Thomas in IV. dist. 44. quæst. 2. art. 2. quæst. 3. existant non posse unum corpus esse in duobus locis. localiter, sed tantum sacramentaliter; et ideo negant consequentiam argumenti adducti. Et rationem hanc reddunt, quia unum est illud, quod est indivisum in se, et divisum a quocumque alio: ex quibus conditionibus, prior, nimirum indivisum esse in se, essentialis est, et inseparabilis: posterior autem non, nimirum divisum esse a quocumque alio, accidentaria est, et separabilis. Cum autem duo corpora sunt in uno loco, tollitur tantum posterior conditio unitatis, ac proinde non destruitur unitatis essentia: eum vero unum corpus ponitur in diversis locis, tollitur prior conditio, ac destruitur tota essentia unitatis.

Sed hæc ratio, pace tanti doctoris, non videtur solida. Nam duplex est indivisio in se, et divisio ab aliis. Una respectu loci, quæ extrinseca est, et plane accidentaria. Altera respectu rei ipsius, quæ intrinseca est, et vel est de essentia, vel certe proprietatis quædam unitatis. Jam igitur, quando duo corpora sunt in uno loco, non tollitur indivisio a se, nec divisio ab aliis intrinseca, sed extrinseca solum, quæ est respectu loci. Nam licet se penetrent duo corpora, sunt tamen duo diversa, et distincta, quoad omnia principia essentialia, imo etiam, quoad accidentalialia, excepto situ. Sic etiam, cum unum corpus est in diversis locis, non tollitur indivisio intrinseca, sed solum extrinseca respectu loci: nam non dividuntur principia intrinseca, quæ corpus constituunt, sed solum dividuntur situs, sive ubi illius corporis.

Adde, quod si non posset esse unum corpus localiter in duobus locis, quia divideretur a seipso, profecto nec esse posset sacramentaliter, eadem ratione. Licet enim esse per loci occupationem; tamen dicit esse per realem, et veram presentiam in pluribus hostiis, sive altaribus, quæ realis presentia in tot altaribus, et non in locis intermediis, non minus tollere videretur indivisionem rei, quam repletio plurium locorum. Sed jam ad solutionem objectionum veniamus.

CAPUT IV.

Solvuntur objectiones, quibus adversarii probare conantur implicare contradictionem, ut unum corpus sit in pluribus locis.

Adversarii multa argumenta proponunt ac primum ex Scriptura, et Patribus duo argumenta proferunt. Primo, Calvinus in ult. admonit. ad Westphalum, urget illam consequentiam Angeli, Matth. ult. *Non est hic, surrexit enim* (1): quæ consequentia infirma esset, si posset idem corpus esse in pluribus locis: posset enim discedere, et remanere.

Secundo, proferunt ea loca, ubi Deo tanquam proprium tribuitur, ut non circumscribatur loco, sed ubique sit: *Celum, et terram ego impleo*, Hierem. XXIII. (2) Et confirmant ex Patribus, qui probant Spiritum sanctum esse Deum, quia ubique est, juxta illud Psal. CXXXVIII. *Quo ibo a Spiritu tuo* (3)? Vide Ambrosium primo libro de Spiritu sancto; cap. 7. Hieronymum et Cassiodorum in Psalmum ciatum; Augustinum tertio libro contra Maximinum cap. 21. Basilium lib. de Spiritu sancto, cap. 22. Didymum lib. I. de Spiritu sancto; Cyrillum lib. VII. Dialog. de Trinit. At si corpus Christi posset esse in multis locis, eadem ratione posset esse in omnibus, et tamen non esset Deus: ergo ratio Patrum nihil concluderet. Præterea Patres, qui scripserunt contra Eutychem, probant humanam Christi naturam non esse confusam cum divina, quia divina est ubique, humana autem etiam post resurrectionem certo loco circumscribitur. Vide Theodoretum Dialogo 2. et 3. Vigilium lib. I. et IV. contra Eutychem, et Fulgentium lib. II. ad Trasymundum, cap. 47.

Addit Wielef apud Waldensem tom. II. c. 72. alium locum ex Augustino in epist. 3. ad Volusianum, ubi Augustinus dicit, nullum corpus posse esse ubique totum. Posset deinde addi alius locus ex lib. 20. contra Faustum cap. II. ubi sic loquitur Augustinus de Christo secundum presentiam corporalem: « Simul et in sole, et luna, et in cruce esse non posset. »

Respondeo ad locum Scripturæ: *Non est hic, surrexit enim*; duobus modis. Primo,

consequentia illa Angeli optima est, sed si applicetur (ut applicanda est) ad mentem illarum sanctarum mulierum, cum quibus Angelus loquebatur: ille enim querebant corpus Domini mortuum in sepulchro, ut illud viderent. Quare cum Angelus ait: *Non est hic, sensus est: Non jacet mortuus in sepulchro, ut vos creditis. Et id probat, cum addit: Surrexit enim*; nec enim poterat mortuus jacere si resurrexerat.

Secundo, consequentia illa optima est etiam absolute, sed moraliter loquendo, ut Angelus loquebatur, non metaphysice. Nam moraliter loquendo, qui resurgit a morte non remanet in sepulchro, sed egreditur: sepulchrum enim est locus mortuorum, non viventium: tamen fieri etiam potest, ut aliquis vivens in sepulchro jaceat, si velit. Itaque moraliter loquendo, qui resurgit a morte *Non est hic, surrexit enim*; quamquam absolute potuisset ibi esse Christus, licet surrexisset. Simile est si quis dicat: Talis homo non sedet ad mensam, cœnatus enim est.

Ad alias Scripturas, et testimonia Patrum dico duas esse differentias inter Deum, et corpus Christi, quod pertinet ad existentiam in loco. Prima est, quod Deus reipsa, ac de facto est ubique; corpus Christi, reipsa, ac de facto non est ubique, neque unquam erit, sed uno in loco est localiter, nimirum in cœlo; in multis, sacramentaliter; in multis aliis nullo modo. Et hoc sufficit ad salvanda argumenta Patrum de Spiritu sancti divinitate, et de differentia naturarum in Christo. Nam si solus Deus de facto est ubique; certe Spiritus sanctus convincitur Deus esse, quia est ubique et Christi humanitas convincitur non esse confusa cum divinitate, quia non est ubique. Secunda differentia est; quod divinitas non solum est ubique, sed etiam non potest constringi ad unum locum, imo non potest non esse ubique cum sit intrinsece, et essentialiter immensa. At Christi corpus licet possit esse, et sit per Dei potentiam in multis locis, tamen potest etiam redigi ad unum solum locum, quemadmodum ante Sacramenti institutionem in uno solo loco erat; et post mundi consummationem in uno solo loco erit. Et hinc habemus argumentum propositum optime concludere contra Ubiquistas, sed nihil contra Catholicos. Nam Ubiquista docent, Christi corpus per unionem ad Verbum semper reipsa, et de

(1) Marc. XXVIII, 6. — (2) Jerem. XXIII, 24. — (3) Psal. CXXXVIII, 7.

facto esse ubique, nec posse redigi ad unum locum. Et hoc est, quod ex professo oppugnant, Theodoretus, Vigilus, et alii, qui scribunt contra Eutychetum.

Ad locum autem ex epistola ad Volusianum, respondeo, loqui Augustinum de corpore existente in loco naturaliter, id est, secundum modum nature sue convenientem. Omne enim corpus quantum est, et quia quantum etiam extensum est, ita ut major pars majorem locum, et minor minorem occupet: et implicat plane contradictionem, ut corpus extensum maneat, et tamen sit totum in qualibet parte. Eodem modo in lib. xx. *contra Faustianum*, loquitur Augustinus de corpore Christi: Manichæi enim, non arbitrabantur Christum esse unum hominem, sed lucem quandam expansam per solem, lunam, et omnia alia loca, ut ibidem Augustinus testatur: illum autem, qui in forma humana crucifixus fuit a Pilato, dicebant phantasma fuisse, non verum hominem. Quare Augustinus utitur hoc dilemmate: Si Christus est Spiritus seu phantasma, crucifigi non potuit; si autem est corpus expansum per solem, lunam, et alia loca, non potuit totus simul esse in sole, et in luna, et in cruce, quia corpus expansum per tot loca non potest totum esse in singulis locis. Quod si Augustinus loqueretur de corpore Christi, ut est revera, et non secundum sententiam Manichæorum; respondere possemus, eum loqui de corpore, secundum ordinarium cursum nature; et non secundum id, quod potest in illo facere omnipotentia Creatoris. Nam ibidem dicit, spiritum nullo modo pati posse in cruce; quod necessario intelligi debet, secundum ordinarium cursum nature; alioqui Augustinus pugnet secum; quippe qui lib. 21. de civit. Dei, c. 10. scribit, spiritum pati posse ab igne corporeo per divinam potentiam. Et certe si potest alligari spiritus igni corporeo, ut ab eo recipiat penam miris, sed veris modis, ut Augustinus loquitur, cur non posset alligari cruci, et ab ea penam recipere miris, sed veris modis? sed de hoc argumento satis.

Secundo, afferunt etiam philosophicas rationes. Ac primum Joannes Wielefus illo argumento utebatur; non potest aliquid simul esse in duobus temporibus; ergo nec in duobus locis.

Secundo, Calvinus, et Petrus Martyr argumentantur ab unitate rei; Si unum corpus sit in diversis locis simul, erit unum, et mul-

ta. Nam non continuatur corpus ut est in altari, cum eodem, ut est in celo; et ergo divisum est; ergo non unum; et tamen ponitur esse unum; ergo unum, et non unum.

Confirmatur primo, quia si ponatur corpus unum in pluribus locis, erit in loco, et non in loco; nam erit in loco, imo in locis, ut ipsi ponimus, et tamen non erit in loco: quia omne, quod est in loco, aut circumscriptur loco, aut saltem ita continetur, ut non sit alibi, quod Theologi vocant esse in loco definitive. At corpus Christi non ita est in celo, aut in altari aliquo, ut non sit etiam alibi; non igitur est in loco.

Secundo, quod incipit esse alibi, ubi antea non erat, aut venit eo per motum localem, aut ibi generatum est. Sed corpus Christi non venit de celo ad altare per motum localem: quia quod movetur localiter, deserit unum locum, ut acquirat alium; Christus autem nunquam deserit celum, neque generatur in altari: non enim potest id, quod est, fieri: non ergo potest fieri, ut sit Christus simul in celo, et in altari.

Tertio, sequuntur multe contradictiones, si idem corpus sit in pluribus locis. Nam poterit esse sursum et deorsum, proinde remotum, et non remotum ab eodem loco: item moveri, et quiescere, accedere ad unum locum, et simul ab eo recedere: item poterit uno in loco summe calefieri, in altero frige fieri: vel etiam uno in loco vulnerari, et occidi, in altero bene valere: quæ sunt apertissime repugnantia.

Respondeo, de his argumentis rectissime dici potest, quod ait Augustinus lib. xxii. de civit. cap. ii. « Ecce qualibus argumentis omnipotentia Dei humana contradicit infirmitas, quam possidet vanitas. » Nam quod una res non possit esse in duobus temporibus, non nascitur ex ipsa re, sed ex temporibus, quæ non possunt esse simul, cum semper fluant: unde non est simile in locis, quæ permanent. Ad illud autem de unitate, jam antea responsum est, unitatem essentialem rei non pendere ab unitate loci, cum prius sit rem esse unam, quam esse in uno loco, sed pendere ab internis suis principiis. Itaque imaginatio quidem non potest concipere unum corpus in diversis locis, sed ratio tamen judicare potest, si sana sit, falli imaginationem, sicut fallitur, dum Deum, vel animam non potest cogitare in diversis locis, vel duo corpora in uno loco.

Ad illud de continuatione dico, corpus

Christi, ut est in altari, non continuari cum corpore, ut est in celo, nec tamen esse discontinuum, vel divisum ab illo. Nam continuari et dividi, est eorum, quæ multa sunt, sive sint tota quædam, sive partes ejusdem. Corpus autem, ut in celo, et in altari, non sunt duo tota, nec partes ejusdem, sed idem omnino totum.

At, inquires, *intercedant multa corpora inter corpus Christi, ut in celo, et ut in altari est: ergo discontinuum, et divisum est a seipso.* Respondeo, hoc argumento recte probari, loca ipsa esse discontinua, nimirum celum, et terram, et per hoc etiam corpus Christi divisum esse a se respectu loci, sed non respectu propriae substantiæ, sive quantitatis, ut supra dictum est.

Ad primam confirmationem respondere S. Thomas: Corpus Christi esse in celo circumscriptive, in Sacramento, autem non esse in loco, nec circumscriptive, nec definitive secundum se, tamen ratione dimensionum panis esse circumscriptive in omnibus locis, ubi sunt hostiæ consecratae.

At quia nos existimamus, posse corpus Christi esse in pluribus locis etiam localiter, et visibiliter, ideo dicimus corpus idem posse esse circumscriptive, et etiam definitive in pluribus locis. Nam ut corpus sit circumscriptive in aliquo loco, tantum requiritur, ut commensuretur illi loco: ita ut termini loci et locati sint simul: non autem requiritur ut non sit alibi, tanquam in alio loco: ex hoc servatur in presenti. Nam corpus Christi in celo commensuratur loco suo, quem ibi habet; et quando simul erat in terra, cum videlicet apparuit Paulo, commensurabatur in loco suo, quem in terra, vel in aere habebat. Itaque in utroque erat circumscriptive.

Dices, si corpus aliquod commensuretur loco trium cubitorum, et ponatur in duobus, vel tribus locis aequalibus, nonne occupabit spatium sex, vel novem cubitorum? Quomodo ergo commensuratur, et circumscriptur loco trium cubitorum?

Respondeo: dupliciter potest intelligi, ut corpus trium cubitorum, occupet spatium novem cubitorum. Uno modo, quia magnitudo talis corporis commensuretur tali loco, et hoc modo fieri non potest, ut corpus trium cubitorum, occupet spatium novem cubitorum.

Altero modo, ut magnitudo talis corporis non commensuretur, nisi loco trium cubito-

rum, tamen eadem magnitudo, bis, aut ter ponatur in loco: et hoc fieri posse contendimus. Idem dici potest de modo existendi definitive. Nam, ut aliquid sit definitive in loco, satis est si definatur certo quodam spatio, ita ut in toto illo sit, et non in majori; sive sit in alio loco etiam definitive, sive non: et hoc modo corpus Domini in qualibet hostia potest dici esse definitive, quia est in tanto spatio, quantum occupat hostia consecrata, et non in majori. Quod si quis contendat esse in loco tam circumscriptive, quam definitive, id requirere, ut res nullo modo sit alibi; dicere possumus dari tertium modum existendi in loco, nimirum per solam presentiam, quomodo Deus est in loco: et hoc modo esse in loco ea corpora, quæ per divinam potentiam simul sunt in variis locis.

Ad Secundam confirmationem dico, Domini corpus incipere esse in altari, ubi antea non erat: non per generationem, nec per motum localem, sed per conversionem panis in ipsum. Nec desunt exempla similia. Nam cum homo per nutritionem augetur, anima rationalis incipit esse in materia illa allata, ubi antea non erat, et tamen non producit anima nova, nec movetur localiter, sed solum incipit informare materiam sibi adjunctam, quam non informabat. Et contra, cum membrum aliquod abscinditur, anima desinit ibi esse, et tamen non perit, nec recedit localiter: sic etiam Deus cum aliquid in mundo nascitur, incipit in ea re esse, et cum illud perit desinit ibi esse, et tamen nec generatur, aut corrumpitur Deus, nec localiter accedit, aut recedit.

Ad tertiam confirmationem varie Theologi respondent. Alii enim existimant ex positione unius corporis in diversis locis, multiplicari respectus, non autem absoluta; ut verbi gratia, dicunt idem corpus in celo, et in terra existens, habiturum varias relationes, ita ut dicatur esse propinquum terræ, ut est hic, quam relationem non habebit, ut est in celo, et contra. At si hic calefiat, etiam ibi erit calidum etc. Alii putant etiam absoluta multiplicari, et eousque progrediuntur, ut dicant posse eundem hominem uno in loco ebrium esse, in alio sistere; imo in uno mori, in altero vivere.

Sed media via tutissima esse videtur. Pro qua intelligenda, notandum est, unum corpus in pluribus locis positum, habere unum esse substantiale, sed multa esse localia. Ex

quo fit, ut illa omnia multiplicari debeant, quæ consequuntur esse locale: illa autem non multiplicentur, quæ aliunde proveniunt, quam ex esse locali.

Ac primum relationes ad loca necessario multiplicabuntur: quia cum sit corpus vere in pluribus locis, et relatio terminetur ad ipsa loca, quæ plura sunt, non potest ipsa relatio non multiplicari. Itaque erit idem corpus sursum et deorsum; remotum, et propinquum; poterit moveri ad locum, et quiescere in alio loco. Neque absurdum est in eodem subjecto esse contrarias relationes, cum insint in eo subjecto per diversa fundamenta, aut diversas fundandi rationes. Nec tamen implicatur hic ulla contradictio.

Nam etsi possit dici propinquum, et remotum: et etiam remotum, et non remotum: sed sub diversa ratione, ut nimirum est in diversis locis; illa enim dicuntur contradictoria, quæ conveniunt uni respectu ejusdem, eodem tempore, loco, modo etc. Ac ne mirum id esse videatur, exemplum afferre possumus animæ humanæ, quæ cum in toto corpore, et in quolibet membro sit tota, certe ut est in capite, est remota a terra, ut est in pedibus, non est remota: et si quis unam manum moveat, altera quiescente; nonne etiam anima simul movebitur, et quiescet? Hæc igitur de relationibus ita se habent.

Idem porro judicium esse videtur de actionibus, quæ terminantur ad loca, ut si verbi gratia, una facula ponatur in multis locis, omnia illa simul illustrabit, et si applicentur in omnibus locis combustibilia, omnia comburent. Itaque posset fieri per divinam potentiam, ut una facula totum mundum illustraret, si poneretur in pluribus locis. Nam causa cur una facula posita in uno loco non illuminet ea, quæ procul absunt, est, quia illa non sunt intra sphaeram activitatis illius facule.

At si facula ponatur in pluribus locis, jam erunt illa omnia intra sphaeram activitatis ejus, nec propterea tamen sequetur, faculam illam esse soli æqualem, aut agere ultra suam virtutem; nam ipsa sua virtute non illuminat, nisi modicum sibi proportionatum, sol autem sua virtute illuminat totum orbem: sed ex positione in multis locis id illi facultæ accedit, ut multas habeat sphaeras activitatis, omnes tamen exiguas, et sibi proportionatas. Et simile est omnino de corpore trium cubitorum, quod (ut supra diximus) occupare potest spatium sex, et novem cubitorum,

non unica extentione sua, sed quia sæpius illa extensio ponitur in loco. Atque hæc dicta sunt de actionibus corporis locati, quæ recipiuntur in ipsis locis, vel aliis extrinsecis corporibus.

Contrarium porro judicium esse debet de his, quæ recipiuntur in corpore locato: quæ enim recipiuntur in corpore, sive sint actiones, sive qualitates, sive quæcumque alia, non multiplicentur, quia corpus unum est, non multa. Itaque si corpus uno in loco calefiat, etiam in alio erit calidum, et si uno in loco sit prope ignem, in altero prope glacem; nec summe calefiat, nec summe frigeat, sed eodem modo alterabitur, atque alteraretur si in eodem loco applicarentur ei contraria illa agentia: et si uno in loco vulneretur, aut occidatur; in altero etiam vulneratum apparebit, et morietur: et si uno in loco comedat, in altero non esuriet, etiamsi non comedat, quia idem est corpus. Sed de his satis multa dicta sunt.

CAPUT V.

Proponitur, et explicatur secunda difficultas, quæ in eo posita est, quod corpus non occupet locum.

Antequam ad probationem secundi pronuntiatî veniamus, duo sunt observanda. Primum est, duas opiniones particulares falsas, et erroneas excogitatas fuisse in Scholis, ob hujus mysterii magnitudinem: quæ etiam nonnullam occasionem dederunt hæreticis hujus temporis, argumenta subtiliora contra veritatem fidei objicendi. Una fuit Durandi in iv. dist. 10. quæst. 2. qui probabile esse putavit in Eucharistia substantiam corporis Christi esse absque magnitudine: et argumenta fecit ad hoc probandum, quæ nunc etiam a Sacramentalis sunt, ut quod de essentia magnitudinis sit occupare locum, et alia, quæ postea afferemus. Altera sententia veterum quorundam, quam sine nomine refert, et refellit Albertus in iv. dist. 13. art. 10. et quam postea secutus videtur Okam in iv. q. 4. qui dicunt esse quidem in Eucharistia magnitudinem corporis Christi, quam ipsi a substantia distinguunt ipsa non putant, sed addunt, ita penetrari singulas partes cum omnibus aliis,

ut nulla figura, sit in corpore Christi, nec distinctio, et ordo partium corporis.

At sententia communis scholarum, et Ecclesie est in Eucharistia totum Christum existere cum magnitudine, et omnibus accidentibus, excepta relatione ad locum celestem, quam habet, ut est in celo, et iis, quæ ad existentiam in eo loco consequuntur: et contra in celo totum Christum existere cum magnitudine, et omnibus accidentibus, excepta relatione ad species panis, quem habet, ut est in Eucharistia: et præterea corporis Christi partes, et membra non se penetrare, sed ita distincta esse et disposita inter se, ut figuram, et ordinem habeant corpori humano convenientem. Ita docent Albertus, S. Thomas, Bonaventura, Ricardus, Scotus, et alii. in iv. distinct. 10. myst. 7. artic. 2. et alii. Et hæc esse doctrinam Ecclesie dubitari non potest. Nam Ecclesia universa, ut patet ex Concilio Trident. session. xiii. can. 1. non solum corpus, et sanguinem, sed etiam animam, et divinitatem, atque adeo totum Christum in Eucharistia esse docet. Certum autem est animam, et Divinitatem non esse in Eucharistia ex vi consecrationis, sed ex naturali concomitantia; quia ubi est unum, ibi esse necesse est quidquid cum illo est unum. At magnitudo et figura, unita sunt corpori Christi, et quidem naturaliter, et inseparabiliter; igitur et illa adsunt.

Præterea cum Dominus ait: *Accipite, et comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur* (1), idem corpus manducandum dedit, quod ad mortem tradendum fuerat sequenti die: ad mortem autem non fuerat tradendum corpus sine magnitudine, et figura, et aliis accidentibus, quæ in ipsa magnitudine fundatur.

Ad hæc, in Eucharistia sub specie panis caro Domini proprie continetur, juxta illud Joan. vi. *Panis, quem ego dabo, caro mea est. Et rursus: Caro mea vere est cibus. Et illud Ecclesiasticum: « Verbum caro panem verum verbo carnem efficit. »* At certe substantia sine quantitate, et complexione quadam accidentium caro dici non potest.

Denique in Eucharistia non sola caro, sed etiam anima continetur, ut supra ex Concilio Tridentino probatum est. Atqui anima in corpore esse nequit, nisi disposito, et organizato: sine quantitate nulla esse potest dispo-

sitio, nulla organisatio: non igitur fieri potest, ut Durandi opinio cum Ecclesie doctrina facile concilietur. Sed hæc fusius tractanda scholasticis relinquimus.

Secundo, observandum est, ut Ecclesie sententia planius intelligatur, magnitudinaria quedam convenire, quorum unum ex altero sequitur. Primum est, extensum esse in se, et partem habere extra partem, ac proinde sicut quendam intrinsecum, et ordinem. ac dispositionem partium; et hoc primum omnino essentialie magnitudini est. Quid enim est linea, nisi extensio in longitudinem? quid superficies, nisi extensio in longitudinem, et latitudinem? quid corpus, nisi extensio in longitudinem, latitudinem, et profunditatem? Si tollas itaque extensionem, et partes, omnes pariter magnitudinem. Alterum est, coextendi loco seu commensurari loco, et habere situm extrinsecum in ordine ad locum; atque hoc posterius est, et ex primo sequitur, et ideo separari potest ab illo. Nam supremum cælum revera extensum est in seipso, et tamen nullum occupat locum, cum a nullo corpore ambiatur. Tertium est, extrudere aliud corpus ex loco, seu non pati secum aliam magnitudinem in loco sibi adequato: et hoc est posterius secundo, et ex illo sequitur. Ideo enim corpus unum non patitur alterum secum, quia replet totum locum. Quia tamen semper posterius per Dei potentiam separari potest a priori, ita ut maneat prius sine posteriore: non contra, quia non pendet prius a posteriore: inde est, quod secundum Catholicos, potest unum corpus occupare locum, et tamen non expellere aliud; quæ dicitur proprie penetratio corporum.

His notatis, Catholicorum communio sententia est, in Sacramento Eucharistia vere adesse totam magnitudinem corporis Christi, sed habere primam conditionem, quæ (ut diximus) essentialis est, non autem secundam, et tertiam, quæ separabiles sunt. Et quamvis in Sacramento, nulla sit proprie corporum penetratio, cum desit secunda conditio: tamen existimamus posse etiam per Dei potentiam dari penetrationem, ita ut corpus aliquod habeat primam, et secundam conditionem sine tertia. Quæ quia adversariis impossibilia videntur, nunc ea probare aggredimur a duplici argumentorum genere.

(1) 1 Cor. XI, 24, — (2) Joan. VI. 52 et 56.

Quorum alterum sumitur ab omnipotentia Dei, quam Scriptura prædicant. Alterum ab exemplis, tum a Scriptura, tum aliunde petitis.

CAPUT VI.

Posse corpus alicubi esse, et locum non occupare.

Primum igitur argumentum sumitur ab illis Scripturis, quæ dicunt esse apud Deum omnia possibilis, Matth. xix, Marc. xiv, Luc. i. Porro inter illa omnia esse etiam id, de quo nunc agimus, probari potest ex principiis adversariorum, ut supra fecimus in probando alio Catholicorum pronuntiationem. Vide caput tertium.

Sed præter ea probatur ex ipsa rei natura. Convenit enim inter nos, non debere excipi ab eorum numero, quæ Deus potest facere, nisi ea, quæ implicent contradictionem. Corpus autem esse alicubi, et non occupare locum, vel occupare, et non expellere alterum, nullam implicat contradictionem. Nam, id est implicare, repugnare essentia: non autem repugnat essentia magnitudinis, non occupare locum, aut non expellere alterum corpus. Id quod probatur primo, quia occupare locum, est quid posterius ipsa magnitudinè; prius enim res in se magna est, et apta replere locum, deinde replet locum. Nihil autem posterius est de essentia prioris: essentia enim in indivisibili consistunt. Secundo, potest magnitudo intelligi, atque etiam definiri sine loco, sive repletionem loci: imo nemo hactenus in definitione magnitudinis posuit locum. Et quod majus est, potest esse sine loco, ut patet de ultima sphaera, et de corporibus, quæ sine dubio a Deo collocari possunt supra convexum ultimam sphaeræ: non igitur de essentia magnitudinis est occupare locum. Tertio, officium, seu functio non est de essentia ullius rei creatae: solum enim in Deo, qui infinitus, et simplicissimus est, idem esse est, et agere. At repleto locum, et expellere alia corpora, et officium magnitudinis, et functio quadam externa: non igitur ad essentiam pertinet. Quarto, ita se habet moles, seu extensio ad magnitudinem, ut se habet gravitas ad corpus grave.

(1) Matth. XIX, 24; Marc. X, 25; Luc. XVIII, 25 et seq. — (2) Luc. XVIII, 27.

Nam ut magnitudo sua mole replet locum, et aliud corpus extrudit: ita corpus grave, sua gravitate ponderat, et alia corpora deprimit. At non est de essentia gravis ponderare, ut patet, quia in priori regione aqua, et aer non ponderat: igitur neque est de essentia magnitudinis replere.

Alterum argumentum sumitur ab exemplis divinæ Scripturæ. Primum exemplum est Matth. xix, Marc. x, Lucæ xviii: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam dicitur intrare in regnum caelorum.* Et cum Apostoli dicerent: *Quis ergo poterit salvas fieri?* Respondit Dominus: *Hoc apud homines impossibile est, apud Deum omnia possibilis sunt* (1). Ubi Dominus, cum dicit, possibile esse Deo, id quod difficilius est, significat esse etiam possibile id, quod facilius est: facilius autem esse dicit, ut transeat camelus per foramen acus: igitur hoc Deo possibile esse voluit. At non potest camelus transire per foramen acus, nisi locum non occupando: alioqui majus esset minus suo minore.

Et præterea quomodocumque hoc fiat, certe non minus repugnare videtur rationi, ut camelus intret per foramen acus, quam ut corpus Christi continuetur in parva specie panis: imo minor est proportio foraminis acus ad camelum, quam hostiæ consecratæ ad corpus Domini, nisi quis dicat per camelum non intelligi illud magnum animal quod camelum vocamus, sed funem nauticum; ut quosdam sensisse testatur Theophyl. in cap. xix Matth. Sed tum erit quidem minor proportio corporis Domini ad hostiam consecratam, quam cameli ad foramen acus: tamen etiam hoc erit hominibus impossibile, ut Dominus dicit, et ut experientia docet. Quis enim intelligat, qua ratione possit crassissimus furis, quales nautici sunt, per foramen acus transire.

Adde, quod expositio communis Patrum animal gibbosum, non funem nauticum intelligit. Vide Origenem, Hieronymum, Hilarium, et Chrysostomum in Matthæum: Ambrosium in Lucam, et Augustinum lib. ii. quest. Evangelicæ. quest. 47. Adde etiam, quod funis nauticus græce scribitur per *iota xῆματος*, ut est apud Suidam, in Evangelio autem scribitur per *ela xῆματος*, qua voce non funem, sed animal Græci intelligunt.

Quod autem quidam dicunt, per foramen acus intelligi portam quamdam angustam

Hierosolymæ, per quam cameli intrare non poterant onusti, nisi magno labore genua flecterent, (quam sententiam Cajetanus etiam approbavit) non solum fabulosum est, et sine ullo fundamento assertum; nec solum Patribus omnibus repugnat, sed etiam verbis Domini adversatur, dicentis Luc. xviii: *Quæ impossibilis sunt apud homines, possibilis sunt apud Deum.* Quo modo enim ista impossibilis sunt apud homines, si poterat arte humana fieri, ut cameli genua flecterent, et intrarent?

Ex eodem refellitur, quod Pelagiani dicebant apud Augustinum epistol. 89, quest. 4. verba Domini esse intelligenda in sensu diviso, non in sensu composito; ita ut impossibile sit divitem, si maneat dives, ingredi in regnum caelorum, non autem si abjectis divitiis desinat esse dives: et eodem modo impossibile sit camelum, si maneat camelus, transire foramen acus, non autem si extenuetur ad filii subtilitatem. Hæc, inquam, refelluntur ex eodem fundamento. Nam non est impossibile apud homines, ut camelus transeat per foramen acus, si desinat esse camelus, et convertatur in subtilissimum filium. Quare Augustinus epistol. 89, quest. 4. recte docet, posse hominem divitem, etiamsi non desinat esse dives, per Dei gratiam, et potentiam ingredi in regnum caelorum; licet sine gratia Dei solis viribus nature non solum impossibile sit, sed etiam valde impossibile: omnibus enim hominibus impossibile est sine gratia Dei salvari, sed multo magis divitibus, quam pauperibus. Idem etiam Augustinus lib. de spiritu et littera cap. i. aperte dicit, posse camelum per Dei potentiam transire per foramen acus, licet id nunquam sit factum, et nunquam fortasse futurum. Quod idem affirmat Gregorius Nazianzenus lib. 4. de Theologia, et Origenes in cap. xix. Matth. ubi dicit, quomodo id fieri possit, soli Deo esse notum.

Alterum exemplum Scripturæ est Joan. 20, ubi Evangelista scribit, Christum venisse ad discipulos, cum fores essent clausæ; et rursus post dies octo iterum ad eos intrasse januis clausis. Ex quo necesse est, ut corpus Christi, vel non occupaverit locum, cum transivit per januas clausas, vel se cum alio corpore penetraverit: quorum utrumque est impossibile viribus creatis, et intelligentiam nostram superat.

Hunc tamen locum depravare semper hæretici conati sunt. Nam et Berengariani, teste

Guilimundo lib. iii, negabant, Christum intrasse januis clausis: et nostro tempore Joan. Oecolampadius Christum intrasse voluit per fenestram, aut alium aditum, cum fores essent clausæ, nec eas penetrare posset; quod accepisse videtur a Durando in iv dist. 44, quest. 6, qui satis temere singulares suas opiniones in medium adducit. Joan. Calvinus lib. iv Instit. cap. 17, §. 29, dicit, Christum divina virtute sibi aditum patefecisse: atque id ipsum clarius explicans in ultima admonit. ad Wesphalum dicit, Christum intrasse januis clausis secundum Evangelium, quia non expectavit, donec Apostoli aperirent, sed ipse sua virtute ostium aperuit, vel etiam in nihilum redegit, et continuo restituit. Petrus autem Martyr lib. cont. Gardineros object. 11, et 12, dicit, Christum intrasse per aditum patefactum, sive ræfecerit Dominus portas illas, sive etiam cedere jussert.

At hæc sunt meræ corruptelæ, et depravationes Evangelii. Nam in primis Evangelista Joannes miraculorum Domini diligentissimus enarrator, et qui alioqui non solet verba sine causa multiplicare, magno studio addere curavit: *Januis clausis*, idque non semel, sed bis. At si per fenestram intravit Dominus, aut aditu quocumque modo patefacto, nullum erit miraculum intrare januis clausis.

Deinde Lucas cap. 24, eandem apparitionem narrans, dicit, Dominum repente constitisse in medio Apostolorum, et propterea spiritum esse putatum: quæ certe indicant, Dominum nullo strepitu facto, sed toto domo immota manente comparuisse.

Præterea, Patres communi consensu agnoscunt miraculum in eo, quod Dominus corpus suum solidum per aliud solidum introduxit. Vide Chrysostomum, Cyrillum, Augustinum, Euthymium, Theophylactum, in hunc locum Joannis. Et præterea Justinum quest. 117, ad orthodoxos. Ambrosium in cap. ult. Lucæ. Amphilochem apud Theodoretum in secundo dialogo. Epiphanium hæres. 64. Hieronymum in epist. ad Pamphacium de erroribus Joan. Hierosolymitani. Leonem epist. 10, ad Flavianum. Gregorium hom. 26, in Evangelia. Bernardum ser. i. de resurrectione. et præter ceteros Hilarium lib. 3, de Trinit. ubi videtur prævidisse impudentiam nostri temporis hæreticorum: « Integra, inquit, sunt omnia, et obserata, sed ecce assistit medicus, cui per